

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE
MOTIVACIJA ŠTUDENTOV ZA DOKONČANJE ŠTUDIJA

Ljubljana, maj 2018

VLADO TOMAŠEVIĆ

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani Vlado Tomašević, študent Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtor predloženega dela z naslovom Motivacija študentov za dokončanje študija pripravljene v sodelovanju s svetovalcem izr. prof. dr. Nado Zupan.

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravil samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobil vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označil;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnal v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobil soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študenta: _____

KAZALO

UVOD	1
1 IZOBRAŽEVANJE.....	2
1.1 Bolonjski sistem	3
1.2 Študijski programi	3
1.3 Trajanje in ovrednotenje študijskih programov	4
1.4 Ugodnosti in njihovo prenehanje.....	4
2 MOTIVACIJA	5
2.1 Učna motivacija	6
2.2 Različne teorije avtorjev na temo študijske motivacije.....	6
2.2.1 Behavioristična teorija podkrepitve ali ojačenja (Thorndike, Skinner).....	7
2.2.2 Weinerjeva teorija pripisovanja.....	7
2.2.3 Teorija pričakovanja (Lewin, Atkinson, Rotter)	7
2.2.4 Teorija storilnostne motivacije	7
2.2.5 Herzbergova motivacijska teorija.....	7
2.2.6 Maslowa hierarhija potreb in zadovoljevanje.....	8
3 DEJAVNIKI MOTIVACIJE.....	8
3.1 Zunanji dejavniki motivacije	8
3.2 Notranji dejavniki motivacije	9
3.3 Primerjava motivacije med rednimi in izrednimi študenti	10
4 DEJAVNIKI DEMOTIVACIJE	10
4.1 Subjektivni dejavniki, ki vplivajo na slabšanje motivov	10
4.2 Objektivne ovire kot dejavnik demotivacije.....	11
4.3 Vpliv profesorjev in izobraževalnih ustanov na motivacijo študentov	12
5 RAZISKAVA O MOTIVACIJI ZA ZAKLJUČEVANJE ŠTUDIJA MED SLOVENSKIMI ŠTUDENTI.....	13
5.1 Podatki o zaključevanju študija v Sloveniji.....	13
5.2 Rezultati analize anket glede motivacije študentov za končanje študija.....	15
5.3 Zaključki in ovrednotenje začetnih ciljev.....	22
SKLEP	24
LITERATURA IN VIRI	26

KAZALO TABEL

Tabela 1: Notranji motivacijski dejavniki glede na spol.....	19
Tabela 2: Zunanji motivacijski dejavniki glede na spol.....	20
Tabela 3: Vpliv profesorjev glede na spol študentov	21
Tabela 4: Vpliv izobraževalnih ustanov glede na spol.....	21
Tabela 5: Finančni vidik glede na spol.....	22

KAZALO SLIK

Slika 1: Diplomanti visokošolskega dodiplomskega izobraževanja po starostnih skupinah, Slovenija.....	14
Slika 2: Diplomanti terciarnega izobraževanja po vrsti programa, Slovenija, 2016.....	15
Slika 3: Starostna skupina anketirancev (v %).....	16
Slika 4: Lokacija universe (v %)	16
Slika 5: Smer študija (v %)	17
Slika 6: Trenutni status anketirancev (v %)	17
Slika 7: Pomembnost motivacijskih dejavnikov	18

UVOD

Zaključna strokovna naloga obravnava slovenski visokošolski sistem, izobraževanje, učenje in motivacijo študentov za končanje študija. Izobraževanje je proces, v katerem se človek uči, pridobiva znanje in teži k izobrazbi. V času izobraževanja se oblikuje osebnost človeka, z učenjem se človek spreminja, napreduje, se razvija in vključuje v družbo (Potokar & Jereb, 2003, str. 557).

Študij v Sloveniji poteka po bolonjskem sistemu, država pa sledi ciljem Lizbonske strategije (Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020, Ur.l. RS, št. 41/2011, v nadaljevanju ReNPVŠ). Študijski programi se pri nas delijo na tri stopnje, ki se med seboj razlikujejo po zahtevnosti, načinu dela in učenja, času trajanja in pridobitvami ob končanju. V času študija imajo študenti določene obveznosti, dolžnosti, pravice in ugodnosti, ki jih lahko izgubijo v različnih primerih in velikokrat vplivajo na njihovo motivacijo pri učenju, določa Zakon o visokem šolstvu (Ur.l. RS, št. 32/2012, v nadaljevanju ZViS).

Krajnc (1982, str. 21) pravi, da je storilnost močno odvisna od vsakodnevne motivacije. Motivacija na čustvih sloni ravno toliko kot na razumu. Izhaja iz potreb, ki jih doživlja organizem na emocionalni podlagi (Trstenjak, 1981, str. 22). Zelo pomembno je, da ima človek pri izobraževanju motivacijo, ki ga žene naprej po neuspešno opravljenih izpitih ali kakšni drugi slabi izkušnji, ki jo s seboj nosi izobraževanje. Različne ljudi motivirajo različne stvari. Kar enega študenta motivira, lahko drugemu predstavlja demotivacijo, zato je pomembno, da vsak posameznik razišče svoj notranji svet in opredeli vse tisto, kar ga veseli, kar želi doseči in natrenira svoj um v zeleno smer.

Nas v raziskavi zanima, kakšne stvari motivirajo različno populacijo študentov. Zanima nas, ali bi lahko opredelili splošne sklepe za opredeljene skupine študentov (redni študenti, izredni študenti, moški, ženske, redno zaposleni študenti, študenti, ki opravljajo občasno delo ipd.).

V prvem delu zaključne strokovne naloge bomo najprej predstavili teoretični del, v katerem bomo opredelili pojem izobraževanja, učenja, znanja, izobrazbe, predstavili slovenski visokošolski prostor, študijske programe, njihovo trajanje in ovrednotenje ter ugodnosti študentov in njihovo prenehanje. Opredelili bomo pojem motivacije, dejavnike motiviranja, dejavnike demotiviranja, prav tako pa bomo predstavili raziskave različnih avtorjev s področja motivacije in njihove teorije, ki temeljijo na teh raziskavah.

V empiričnem delu zaključne strokovne naloge bomo predstavili problematiko časa trajanja študija v Sloveniji v primerjavi z drugimi državami ter rezultate analize izpolnjenih anketnih vprašalnikov. Vprašalniki bodo sestavljeni v slovenskem jeziku, tako da se bomo v raziskavi osredotočili samo na slovensko govoreče študente, kar pomeni, da študenti, ki v Sloveniji študirajo preko programa Erasmus, Erasmus+ in drugih programov, pri izpolnjevanju vprašalnika ne bodo mogli sodelovati. V raziskavi bodo sodelovali študenti

različnih fakultet, delujočih na področju Slovenije. Pri raziskavi se ne bomo omejevali samo na redne študente, ampak bomo k sodelovanju povabili tudi izredne študente.

Literatura, zbrana za predstavitev zaključne strokovne naloge, bo sestavljena iz knjig, različnih internetnih virov (podatkovne baze slovenskih in evropskih institucij, znanstveno strokovni članki itd.), ki raziskujejo področje izobraževanja, študija, motiviranja, motivacijskih dejavnikov in različnih teorij, ki pokrivajo področje motivacije. Namen zaključne naloge je ugotoviti glavne motivacijske in demotivacijske dejavnike današnjih študentov za dokončanje študija. Cilj zaključne strokovne naloge je raziskava področja izobraževanja, učenja in motivacije pri študiju.

Pri delu bomo za doseg ciljev strokovne zaključne naloge uporabili metodo deskripcije (opis osnovnih pojmov s področja vsebine izobraževanja, učenja in motivacije ter različnih teorij motivacije posameznih avtorjev), metodo komparacije (izpis navedb in citatov domačih in tujih avtorjev), metodo analize sekundarnih virov in metodo anketnega vprašalnika (anonimen, prostovoljni vprašalnik bodo izpolnili študenti različnih fakultet in smeri študija).

Predpostavljamo, da bo zbrana vsa literatura s področja učnega motiviranja študentov, da bo vzorec anketirancev dovolj velik, da bodo anketiranci vprašalnik izpolnili objektivno in da bodo navedeni podatki resnični. Omejitev predstavljajo anketni vprašalniki, ki bodo izročeni v izpolnjevanje samo ljudem s statusom študenta (redni in izredni) ter dejstvo, da se bomo z anketnim vprašalnikom omejili na področje Slovenije, kar pomeni, da pri izpolnjevanju anket ne bodo mogli sodelovati tuji študenti, ki so prišli na izmenjavo.

1 IZOBRAŽEVANJE

Izobraževanje je organiziran proces oziroma k cilju usmerjena dejavnost človeka, katere značilnosti so načrtnost, sistematičnost, kontinuiranost in interaktivnost. Cilj izobraževanja je uspešno učenje (Mijoč, 2009, str. 59).

Učenje je trajen, vseživljenjski proces pridobivanja, zadrževanja in reproduciranja znanja, sposobnosti, spretnosti in navad ter ena izmed osnovnih in temeljnih značilnosti, aktivnosti oziroma lastnosti človeka, na podlagi katere se spreminja, razvija, napreduje in se aktivno vključuje v družbo ter se s tem razlikuje od drugih živih bitij. Človek se uči v vseh obdobjih svojega življenja in v različnih okoljih. Z učenjem človek postane družbeno bitje in si pridobi znanje, ki je pomembno za družbeni obstoj in razvoj. Človek se z učenjem spreminja in prilagaja okolju, v katerem se giba. Danes se študenti učijo več, saj hiter tempo življenja od posameznika zahteva vse več znanja (Potokar & Jereb, 2003, str. 558).

Znanje je splošna, družbena in osebna vrednotna kategorija, je pridobitev spoznanj ter poznavanje oziroma posedovanje informacij, dejstev, opisov, spretnosti in veščin, ki jih človek pridobi na podlagi izkušenj, vzgoje in izobraževanja. To mu pomaga pri

oblikovanju življenja in medsebojnih odnosov ter pri reševanju problemov (Inštitut za etiko in vrednote Jože Trontelj, 2013).

1.1 Bolonjski sistem

Od leta 1991, ko je nastala država Slovenija, do danes smo bili deležni številnih sprememb v visokem šolstvu. Število študentov se je od takrat zelo povečalo, velika vidna sprememba pa je zagotovo tudi dejstvo, da danes šolstvo deluje po načelu lizbonske strategije ter po bolonjskem sistemu (ReNPVŠ, 2011).

Bolonjska deklaracija je bila podpisana v Bologni leta 1999. Podpisali so jo predstavniki 29. evropskih držav, tudi slovenski ministri za visoko šolstvo, s ciljem, da do leta 2010 postane evropski visokošolski prostor odprt in konkurenčen, da omogočijo evropskim študentom prosto gibanje in zaposljivost ter da privabijo tudi neevropske študente. Vsaki dve leti se predstavniki držav podpisnic Bolonjske deklaracije ponovno sestanejo in analizirajo rezultate bolonjskega procesa ter načrtujejo smeri in ukrepe za njegov razvoj v prihodnosti. Od podpisa deklaracije se je v bolonjski proces vključilo že petinštirideset držav. Bolonjski proces je povezan z Lizbonsko strategijo, katere cilj je gospodarsko konkurenčna in dinamična Evropa, ki temelji na znanju, trajnostni rasti, številnih boljših delovnih mestih in večji socialni povezanosti (Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, 2012).

1.2 Študijski programi

Slovenski visokošolski sistem se deli na tri stopnje študijskih programov za pridobitev izobrazbe (ZViS, 33. člen):

- Prva stopnja: visokošolski strokovni študijski programi in univerzitetni študijski programi.
- Druga stopnja: magistrski študijski programi in enoviti magistrski študijski programi.
- Tretja stopnja: doktorski študijski programi.

Z visokošolskimi strokovnimi študijskimi programi študenti pridobijo strokovno znanje, po končanem študiju pa so pri svojem delu usposobljeni za reševanje zahtevnih strokovnih in delovnih problemov s pomočjo uporabe znanstvenih metod. Postanejo strokovno kritični in odgovorni, znajo se sporazumevati v stroki in med strokami, so iniciativni in samostojni pri odločanju in vodenju. Visokošolski strokovni študijski programi od študentov zahtevajo opravljanje praktičnega izobraževanja v delovnem okolju.

Z vpisom v univerzitetne študijske programe študenti ob končanju pridobijo strokovno znanje, usposobijo se za to, da pridobljeno teoretično znanje uspešno prenesejo in uporabijo v praksi, iščejo nove vire znanja, uporabljajo znanstvene metode in s tem rešujejo strokovne in delovne probleme, znajo se sporazumevati v stroki in med strokami, pri odločanju in vodenju zahtevnega dela so iniciativni in samostojni, postanejo strokovno

kritični in odgovorni. Študenti univerzitetnih študijskih programov lahko opravijo praktično izobraževanje v delovnem okolju oziroma sodelujejo v raziskovalnem delu.

Z vpisom v magistrske študijske programe študenti poglobljajo in širijo svoje znanje, postanejo sposobni iskati nove strokovne in znanstvene vire znanja, usposobijo se za reševanje problemov širšega spektra v novih oziroma spremenjenih okoliščinah s pomočjo uporabe znanstvenoraziskovalnih metod, naučijo se sprejemati odgovornost pri najzahtevnejšem vodenju, razvijejo kritične refleksije, socialne in komunikacijske zmožnosti ter postanejo dobre vodje skupinskega dela.

Z vpisom v enovite magistrske študijske programe študenti pridobivajo in poglobljajo strokovno znanje in usposobljenost. Pri pogojih za vpis zanje veljajo enake določbe kot za študente univerzitetnih študijskih programov.

Z doktorskimi študijskimi programi študenti pridobijo poglobljeno razumevanje teoretskih in metodoloških konceptov. Naučijo se samostojno razvijati novo znanje in reševati najzahtevnejše probleme. Na znanstvenem področju postanejo sposobni preizkušati in izboljševati že znane ter odkrivati nove rešitve pri vodenju najzahtevnejših delovnih sistemov in znanstveno raziskovalnih projektov. Doktorski študijski programi od študentov zahtevajo sodelovanje pri temeljnih oziroma aplikativnih raziskovalnih nalogah (ZViS, 33. člen).

1.3 Trajanje in ovrednotenje študijskih programov

Študijski programi prve stopnje trajajo tri do štiri leta. Obveznosti študentov so ovrednotene s kreditnimi točkami po ECTS. Študenti visokošolskih strokovnih in univerzitetnih študijskih programov morajo kot pogoj za uspešno končanje študija osvojiti 60 kreditnih točk v vsakem letniku oziroma skupno od 180 do 240 kreditnih točk.

Študijski programi druge stopnje trajajo eno do dve leti, skupaj s študijem na dodiplomskih študijskih programih na istem strokovnem področju pa pet let. Pogoj, da študent uspešno zaključi magistrski študij, je, da v vsakem letniku doseže 60 kreditnih točk oziroma skupaj od 60 do 120 kreditnih točk (ZViS, 36. člen).

Čeprav je čas vsakega študijskega programa predviden, lahko študenti svoje obveznosti izpolnijo prej in tako prej končajo letnik oziroma prej zaključijo študij. Študij lahko zaključijo tudi kasneje, saj ima vsak študent tudi pravico, da enkrat v času študija ponavlja letnik, za katerega ni izpolnil vseh predvidenih obveznosti, ter tudi, da spremeni študijski program oziroma smer študija (ZViS, 66. člen).

1.4 Ugodnosti in njihovo prenehanje

Vsi študenti imajo pravico do vpisa in izobraževanja pod enakimi pogoji. Ti so določeni z zakonom, statutom in študijskim programom.

Študenti v Sloveniji imajo pravico do zdravstvenega varstva, subvencioniranega prevoza, subvencionirane prehrane, subvencioniranega bivanja, možnost bivanja v študentskih domovih, pravico do štipendiranja ter možnost opravljanja študentskega dela (ZViS, 69. člen).

Študentsko delo je začasno, občasno in fleksibilno delo, ki ga lahko opravljajo osebe v času izobraževanja zaradi pridobitve finančnih sredstev in delovnih izkušenj. Študentsko delo lahko opravljajo osebe, ki so že dopolnile 15 let in imajo status dijaka oziroma študenta v Republiki Sloveniji, osnovnošolci, ki bodo prvega septembra pridobili status dijaka, osebe s statusom udeležencev izobraževanja odraslih, mlajše od šestindvajset let, dijaki in študenti, ki so državljani Republike Slovenije s statusom dijaka ali študenta v tujini ter študenti tujih univerz, ki študij opravljajo v Republiki Sloveniji. Za študentsko delo posameznik potrebuje status dijaka oziroma študenta in napotnico, ki je pravna podlaga za študentsko delo. Napotnico lahko posameznik naroči oziroma dvigne na študentskih servisih oziroma agencijah za posredovanje dela, v katere se mora prej včlaniti. Zaslužek študentskega dela ni omejen, osnovna minimalna urna postavka pa je zakonsko določena in znaša 4,5 evra (Študentska organizacija Slovenije, 2017). Študenti izgubijo status študenta in z njim povezane ugodnosti v primeru, če (ZViS, 70. člen):

- diplomirajo,
- končajo podiplomski študij,
- se zaradi katerega koli razloga izpišejo,
- ga organi zavoda izključijo,
- ne diplomirajo v roku dvanajstih mesecev po zaključku zadnjega semestra,
- se pravočasno ne vpišejo v naslednji letnik oziroma semester,
- če ne dokončajo študija v ustreznem, s statutom predpisanem roku.

2 MOTIVACIJA

Izobraževanje je za človeka pomemben proces, saj osvaja nova znanja. Znanje pridobiva z učenjem, ki je odvisno od mnogih dejavnikov. Eden izmed pomembnejših je motivacija.

Motivacija je proces, ki na podlagi motivov povzroča obnašanje posameznika. Posameznikove potrebe in motivacija vplivajo na vse njegove dejavnosti. Motivacija je stanje vzbujenja, ki vodi k sprejetju odločitve za določeno dejavnost in razlog, da posameznik vложи trud z namenom doseganja ciljev, ki si jih je zadal (Kalan, 2011, str. 57). Motivacijo definirajo motivi in motiviranje, pri čemer so motivi sprožilci, ki služijo za spodbujanje oziroma zaustavljanje posameznikove dejavnosti, motiviranje pa trud, ki služi za aktiviranje motivov. Motivacija je skupek duševnih procesov in stanj, ki spodbujajo in vzdržujejo motiviranost (Strmčnik & Lavtižar, 2001, str. 308).

2.1 Učna motivacija

Motivacija je težnja k sproščanju napetosti za doseg želenih ciljev. Ukrepanje lahko predstavlja doseg nečesa pozitivnega ali izogibanje negativnim okoliščinam. Po mnenju gestaltistov je motivacija na predavanjih bistvena in močno vpliva na študente (Creager, 1976, str. 523).

Z motivacijo človek racionalno izrablja čas in sredstva za izobraževanje, pomaga pa tudi, da v učenje vложи energijo in napore, ki so potrebni. Motiviran človek se lahko uči v vseh okoljih in razmerah, tudi v neugodnih. Človeka, ki je motiviran, ne motijo hrup, neprimerna oprema, mraz. Učni uspeh pri takšnem človeku bi bil v boljših situacijah in okoliščinah mogoče še boljši, vendar tega ne moremo z gotovostjo trditi. Učna motivacija je vse tisto, kar človeku daje pobude za učenje. Pri učenju človek potrebuje določeno stopnjo vzburjenosti, napetosti ali budnosti v organizmu (Potokar & Jereb, 2003, str. 558).

Ker prisotnost na predavanjih ni obvezna, veliko študentov predavanj ne obiskuje, s tem pa izgubijo možnost učenja s pomočjo lastnih zapiskov. Ta način je ekonomičen, poleg tega pa se študent iz lastnih zapiskov večinoma lažje uči, saj vsak posameznik zapiske oblikuje po svojem miselnem vzorcu. Vendar pa zgolj zapiski včasih niso dovolj, da se študent uspešno pripravi na izpit, saj predavatelji pogostokrat na predavanjih ne povedo vsega, kar kasneje zahtevajo na izpitu, poleg tega pa predavajo prehitro, da bi si študenti uspeli zabeležiti vse informacije, zato je najboljša izmed možnosti, da svoje zapiske dopolnijo z učbeniki ter zapiski drugih študentov, ker študenti rednih študijskih programov pogosto prakticirajo. Med seboj si manj pomagajo izredni študenti, saj to težje dosežajo. Nizka stopnja motivacije je pogosto posledica preteklih učnih neuspehov, izpitni uspeh pa je najbolj odvisen od študenta samega. Ko se študent tega zaveda, potem lahko ta uspeh spremeni. Na negativno motivacijo lahko vpliva s tem, da poveča znanje in s tem, da se zaveda, kako koristno je šolanje in kakšne možnosti mu nudi (Potokar & Jereb, 2003, str. 558).

Določeni cilji zahtevajo posebno koncentracijo posameznikove energije, to pa lahko tudi pomeni, da bo moral posameznik za doseg cilja izvajati stvari, ki so mu še neznane ali celo neprijetne (Oppenheimer, 2001, str. 96).

2.2 Različne teorije avtorjev na temo študijske motivacije

Obstajajo različne teorije motivacij, kjer avtorji predstavijo svoje mnenje glede motiviranja posameznika. V svojih teorijah razkrijejo, kateri dejavniki po njihovem mnenju posamezniku predstavljajo motivatorje oziroma demotivatorje. Teorije se nanašajo tudi na izvor motivov in posledice, ki nastanejo pri dejavnosti posameznika, ki jo je sprožila ravno motivacija.

2.2.1 Behavioristična teorija podkrepitve ali ojačenja (Thorndike, Skinner)

Teorija temelji na posledicah, ki jih s seboj prinaša posameznikovo vedenje. Gre za sistem nagrad in kazni, pri čemer je nagrada pozitivna podkrepitev iz okolja in hkrati posledica primerne vedenja, kazen pa negativna podkrepitev iz okolja, ki se ji posameznik poskuša izogniti, saj pri njem povzroča negativna čustva (Akademska in raziskovalna mreža Slovenije – v nadaljevanju Arnes, 2002).

2.2.2 Weinerjeva teorija pripisovanja

Teorija temelji na vplivu pojasnil, opravičil in izgovorov na posameznikovo motivacijo ter na izvoru zaslug, ki jih posamezniki pripisujejo svojemu uspehu oziroma neuspehu. Posamezniki, ki so osredotočeni na uspeh, razloge svojega uspeha vidijo v notranjih dejavnikih, kot so sposobnosti, napor, ki so jih vložili v učenje, razloge neuspeha pa v spremenljivih, naključnih dejavnikih (premalo napora). Takšni posamezniki postanejo prepričani v osebno kontrolo, čutijo, da so sposobni, imajo nadzor in postanejo motivirani, kar jim omogoča, da se izognejo neuspehom z razvijanjem novih strategij. Tisti posamezniki, ki jih je strah neuspeha, pa razvijejo naučeno nemoč, saj razloge za uspeh vidijo v zunanjih, spremenljivih dejavnostih, kot sta sreča, lahka naloga, razloge neuspeha pa v veliki meri v svojih sposobnostih, ki se jim zdijo nizke, stalne in nespremenljive (Arnes, 2002).

2.2.3 Teorija pričakovanja (Lewin, Atkinson, Rotter)

Teorija temelji na motivaciji kot produktu dveh sil: pričakovanja posameznika glede doseganja cilja in vrednost cilja. Če sta oba dejavnika visoka, potem je motivacija močna, če pa je en dejavnik ničeln, potem je takšna tudi motivacija. Posameznik se trudi predvsem tam, kjer pričakuje uspeh. Kako zelo se bo potrudil in kakšna bo zahtevnost njegovih zastavljenih ciljev, pa je odvisna od ravni, ki jo posameznik želi (Arnes, 2002).

2.2.4 Teorija storilnostne motivacije

McClelland in Atkinson storilnostno motivacijo predstavita kot željo po doseganju uspehov. Poznamo pozitivno in negativno ter notranjo in zunanjo storilnostno motivacijo. Pri pozitivni storilnostni motivaciji posameznik motivacijo vidi v uspehu, ki ga lahko doseže, medtem ko se pri negativni storilnostni motivaciji zaveda kazni in negativnih posledic, ki jih želi preprečiti. Notranja storilnostna motivacija izhaja iz posameznika, zunanjo storilnostno motivacijo pa predstavljajo nagrade, ki jih posameznik prejme od drugih (Mrakovcic, 2011).

2.2.5 Herzbergova motivacijska teorija

Osnova Herzbergove motivacijske teorije je, da pomanjkanje nekaterih okoliščin dela povzroča nezadovoljstvo, če so te okoliščine prisotne, pa ne povzročajo zadovoljstva. Menil je, da ima posameznik dve vrsti potreb, ki sta med seboj neodvisni: potrebe, ki

izvirajo iz delovnega okolja in potrebe, ki se nanašajo na delo. Dejavniki, katerih odsotnost povzroča nezadovoljstvo, prisotnost pa ne povzroča zadovoljstva, so denar, položaj, varnost, politika, organizacija, delovni nadzor in delovne razmere. Herzberg je te dejavnike označil kot vzdrževalne dejavnike dela, ekstrinzične faktorje oziroma higienike. Ti dejavniki postanejo pomembni, ko niso zadovoljeni. Dejavniki, ki povzročajo zadovoljstvo, pa so tisti, ki izvirajo iz uspeha pri delu, priznanja za dosežene rezultate, zanimivega dela, odgovornosti, strokovnega usposabljanja in osebnega razvoja. Te dejavnike je Herzberg označil kot prave motivacijske dejavnike, intrinzične dejavnike oziroma prave motivatorje. Namen Herzbergove motivacijske teorije je motiviranje posameznika, da doseže boljše rezultate in učinkovitost pri delu s pomočjo presnove dela, ki bi naredila delo zanimivejše (Uhan, b.l.).

2.2.6 Maslowa hierarhija potreb in zadovoljevanje

Osnovi Maslowe teorije sta hierarhija in pomembnost človeških potreb, ki jih je razdelil na pet stopenj: fiziološke potrebe, potrebe po varnosti in zaščiti, socialne potrebe (prijateljstvo, ljubezen, pripadnost), potrebe po spoštovanju, samospoštovanju, ugledu, potrebe po samouresničevanju, samopotrjevanju (razvoj sposobnosti, kreativnost). Maslowa trditev je, da se potrebe pri človeku pojavljajo v tem zaporedju. Zadovoljena potreba posameznika ne motivira več, pojavi pa se nova, ki nanj deluje spodbudno. Fiziološke potrebe so človeku primarne in, dokler so nezadovoljene, nima drugih potreb. Ko jih zadovolji, mu motivacijo predstavljajo potrebe po varnosti, po zadovoljitvi teh se pojavijo socialne potrebe in tako se nadaljuje vse do pete stopnje. Uhan pravi: »Zadovoljitev določene potrebe človeka ima nedvomno razmeroma širok razpon možnosti ta razpon pa je časovno in regionalno opredeljen«. Zato je verjetno delitev potreb v pet skupin preveč poenostavljena, kljub temu pa je Maslowa teorija na svetovni ravni zelo vplivala na proučevanje delovanja motivacijskih dejavnikov (Uhan, b.l.).

3 DEJAVNIKI MOTIVACIJE

Poznamo tako zunanje kot notranje dejavnike motivacije (Marentič Požarnik & Lavrič, 2011, str. 65). Zunanji prihajajo iz okolja, v katerem se giblje posameznik, notranji pa iz posameznika samega. Kateri izmed obeh močnejše vplivana motivacijo, pa je odvisno od vsakega posameznika, njegovih navad, vzgoje in osebnosti.

3.1 Zunanji dejavniki motivacije

Pri zunanji motivaciji spodbude izhajajo iz okolja. Gre za posredne motivacijske spodbude, ki jih ne uporablja posameznik sam, temveč nekdo drug z namenom, da se sproži motivacijski proces. Na zunanje motiviranega človeka vplivajo zunanje posledice, kot so pohvala, graja, nagrada, kazen, preverjanje, ocenjevanje. Proces mu ni pomemben, zanima ga le rezultat. Doseči želi pozitivne posledice in se izogniti negativnim posledicam. Ob

odsotnosti zunanjih podkrepitev zunanja motivacija izgine, z njo pa se konča tudi dejavnost (Arnes, 2002).

Uspeh prinaša uspeh. Številne študije so pokazale, da mnogi študenti svoje dosežke ocenjujejo na podlagi svojih ambicij. Uspeh na enem področju pogosto vodi do zvišanja ambicij posameznika. Mislimo, da so ekstrinzični motivacijski dejavniki, kot so dodatne točke, ocene, priznanja, nekatere ugodnosti in podobno, dovolj dobra spodbuda, da študent začne delovati uspešno (Creager, 1976).

Predavatelji se strinjajo, da se motivacija pri študentih pozna predvsem v obliki entuziazma, aktivne vpletenosti v debate, dela v skupinah in kot visoka raven koncentracije študenta pri predavanjih (Russell, 1969, str. 263). Sodelovanje je močen motivator. Učenje, pridobljeno z aktivnim delom med predavanji, je bolj produktivno kot pasivno učenje, zato mora predavatelj zagotoviti čimveč možnosti za aktivno udeležbo. Prednost aktivne udeležbe je, da se študenti naučijo učiti in pridobijo sposobnost, da se naučijo, kar želijo in kadar koli to želijo. To jim namreč pomaga tudi kasneje pri vključevanju v delovni proces (Creager, 1976, str. 523).

S skupinskim delom študenti razvijejo spretnosti, ki imajo vedno večjo težo na študentovi karierni poti, pozitivne izkušnje, ki jih študenti pridobijo z delom v skupini, pa vplivajo na njihovo učenje. Dobro zastavljeno delo v skupinah izboljša študentove spretnosti, ki se odražajo tako pri skupinskem kot tudi pri individualnem delu. V primeru, da je delo slabo zastavljeno, pa se lahko zgodi, da cilji glede razvijanja spretnosti študentov ostanejo neuresničeni (Carnegie Mellon University, 2015).

Naslednji motivator je samoevalvacija. Predavatelji verjamejo, da lahko s študenti delijo odgovornost za ocenjevanje. Kako drugače bi študentje razvili zmožnost ocenjevanja lastne uspešnosti ter uspešnosti drugih študentov? Eden od načinov za začetek samoevalvacije je določitev nekaterih meril za uspešnost in zahtevanje od študentov, da ocenijo svojo učinkovitost glede na ta merila. Naslednji korak je, da predavatelj študente zaprosi za pomoč pri merjenju. Mnogi predavatelji tega ne poskusijo, ker menijo, da bi si študenti podelili samo najboljše ocene tudi za povprečno rešene naloge. S to trditvijo se avtor članka ne strinja; meni, da je potencialna vrednost samoevalvacije višja v primerjavi s tveganjem izvedbe samoevalvacije (Creager, 1976, str. 523).

3.2 Notranji dejavniki motivacije

Motivi za učenje pa niso vedno zunanji. Človek se lahko tudi samomotivira. Povod je lahko naprimer kakšna izkušnja iz preteklosti (Pečjak, 1977, str. 238–240). Stipek (2002) pravi: »Notranja motivacija je prirojeno in naravno nagnjenje za razvoj naših notranjih sposobnosti prek učenja, za katerega ni potrebna zunanja spodbuda ...« Na človeka, ki je notranje motiviran, nagrade, dobre ocene, priznanje in uveljavitve v družbi ne vplivajo bistveno, saj motivacijski proces spodbudijo radovednost, interesi, vznburjenje, zanos,

pozitivna samopodoba. Notranje motiviranemu človeku je proces pomembnejši od rezultata.

Posameznik je notranje motiviran, ko dejavnost opravlja le za lastni užitek, kjer nagrado predstavljajo pozitivni občutki, zavedanje, da je usvojil novo znanje, spretnosti in ne razne oblike zunanjih nagrad, kot je na primer denar. Notranja motivacija v izobraževanju je pomembna, vendar, ker večina študentov meni, da je učenje dolgočasno, pri izobraževalnih dejavnostih potrebujejo različne oblike zunanje motivacije (Cherry, 2017).

3.3 Primerjava motivacije med rednimi in izrednimi študenti

Buček in Čagranova (v Pajnič, 2012, str. 19) sta primerjala motivacijo rednih in izrednih slovenskih študentov ter ugotovila, da je stopnja njihove notranje motivacije podobna, kar pomeni, da so si med seboj podobni njihovi stimulatorji, kot so užitek, občutek lagodja in občutki motivacije, kot sta nezainteresiranost in izguba smisla. Ugotovila sta tudi nekaj razlik med tema dvema skupinama študentov. Študentje rednih študijskih programov so bolj notranje motivirani, kar zadeva dosežkov, kot sta zadovoljstvo pri študijskih dosežkih in uspešni rezultati, medtem ko so študenti izrednih študijskih programov bolj notranje motivirani na področju vedenja oziroma pri poglobljanju in širitvi znanja. Nekaj razlik se pojavlja tudi pri njihovi zunanji motivaciji. Redni študenti so namreč bolj zunanje motivirani na podlagi introjiciranega uravnavanja, kot sta potrjevanje in preseganje sebe s študijskimi uspehi, medtem ko se pri izrednih študentih zunanja motivacija kaže pri identificirani regulaciji, kot sta težnja po delovnih mestih, ki so dobro plačana, in težnja po boljšem življenju (Pajnič, 2012, str. 13).

4 DEJAVNIKI DEMOTIVACIJE

Poleg dejavnikov motivacije poznamo tudi dejavnike demotivacije. Kot že samo ime pove, so to tisti dejavniki, ki negativno vplivajo na učenje (Krajnc, 1982, str. 271). Tudi tu poznamo notranje in zunanje dejavnike, zopet pa je od vsakega posameznika odvisno, kateri nanj vplivajo bolj in kateri manj.

4.1 Subjektivni dejavniki, ki vplivajo na slabšanje motivov

V izobraževalnem okolju je motivacija študentov resen problem. Absentizem, manjkanje pri določenih urah in pomanjkanje zainteresiranosti (v smislu »vseeno mi je«) se zdijo ustaljene navade današnjih študentov (Santorelli, 1977, str. 53). Krajnc (1982) je na podlagi raziskave glede vzrokov za zmanjševanje motivacije ugotovila, da je eden najpomembnejših subjektivnih dejavnikov, ki vplivajo na slabšanje motivov, pomanjkanje časa. Ta dejavnik se pri študentih pokaže po določenem času, ko so že vključeni v izobraževalni proces. Poleg raznih predavanj, konzultacij, skupinskega dela, seminarjev mora namreč študent precej časa vložiti še v individualno učenje, če želi priti do stopnje znanja, ki je uporabna in koristna. Motivacijo študentov pri študiju zmanjšuje tudi strah pred neuspehom, ki se pri posamezniku pojavi že pred vstopom v izobraževalni proces. Pri

nekaterih je ta dejavnik tako intenziven, da se sploh ne vpišejo v želeni izobraževalni program, ampak iščejo lažje alternative. Pomanjkanje znanja in poguma, ki je posledica nizke samozavesti in negotovosti, opravičujejo z različnimi izgovori.

Med izobraževalnim procesom se posameznik neprestano sooča s svojimi zmožnostmi, zaradi česar se lahko pojavi strah pred neuspehom, še posebej v času izpitov in preverjanj znanj. Strahu se lahko znebijo, ko so postavljeni v situacijo, kjer pokažejo svoje zmožnosti. Na podlagi uspeha v teh situacijah se poveča njihova samozavest. Pomemben dejavnik, ki negativno vpliva na motivacijo študentov, je tudi pomanjkanje predznanja. V izobraževalnem procesu naj bi posameznik za tekoče pridobivanje znanja to pridobival postopoma in nadgrajeval, ker sicer ne more slediti učni snovi in ujeti pravega ritma. Ob pomanjkanju predznanja začne vse bolj zaostajati za drugimi študenti in s tem izgublja motivacijo, včasih pa tudi upočasni delo in posledično negativno vpliva tudi na motivacijo drugih študentov. Demotivacijo študentov pri izobraževanju povzroča tudi pomanjkanje samozavesti, ki povečuje študentov strah pred neuspehom. Posameznikova negotovost vodi k zmanjšanju uspeha, poleg tega pa študentu preprečuje, da bi izkoristil vse svoje sposobnosti. V raziskavi so se kot subjektivni dejavniki, ki vplivajo na slabšanje motivov, izkazali tudi starost, predolgo obdobje od zadnjega izobraževanja, pomanjkljive učne navade in učne tehnike, slabi spomini na prejšnje šolanje itd.

4.2 Objektivne ovire kot dejavnik demotivacije

Študentom v procesu izobraževanja motivacije ne znižuje toliko zahtevnost študija, kot jih demotivirajo slabi pogoji za učenje. Znanje namreč težko pridobivajo v hrupnem prostoru, majhni predavalnici oziroma stanovanju, s slabo opremo, stalnim menjavanjem predavateljev in pomanjkljivimi informacijami glede poteka študija, ki so objektivni pogoji. Poleg teh ovir na motivacijo študentov vplivajo še plačevanje šolnine, oddaljenost od izobraževalnih ustanov, podcenjevanje znanja v družbi, nasprotovanje v delovni organizaciji, nasprotovanje družine, neustrezne šole (Krajnc, 1982, str. 283). Študenti imajo v času študija veliko izdatkov, ki so zanje prevelik finančni zalogaj. Brez pomoči staršev in študentskega dela teh izdatkov ne bi mogli pokriti. S finančnimi težavami se srečujejo tudi izredni študenti, ki se bolj ali manj šele uveljavljajo na nekvalificiranih nižjih delovnih mestih in morajo visoke stroške študija pokriti z nizkimi plačami. Poleg tega študenti s prvimi koraki stopajo k samostojnemu življenju, ob osnovanju družine pa urejajo še stanovanjski problem brez kakršnekoli zagotovljene podpore. Vožnja do izobraževalnih ustanov predstavlja izgubo časa, otežuje komunikacijo z mentorji ter obiske predavanj. Pri tem velja dodati tudi, da se dogaja, da predavanje odpade, profesor pa spremembo objavi 15 minut pred začetkom predavanja, ko so študenti iz oddaljenih krajev na poti do izobraževalnih ustanov.

4.3 Vpliv profesorjev in izobraževalnih ustanov na motivacijo študentov

Veliko vlogo pri motiviranju študentov imajo tudi profesorji in izobraževalne ustanove, ki jih študenti obiskujejo. V mnogih primerih si profesorji ne vzamejo dovolj časa, da bi študentom predstavili svoj predmet kot nekaj, kar bi študentom predstavljalo dodano vrednost. Nekateri profesorji se še sami ne zavedajo pomena svojega predmeta in ne znajo spodbuditi svojih študentov, da bi o vsebini predmeta razmišljali na svojevrsten način. Spet drugi profesorji najdejo smisel v vsebinah predmeta, ki ga predavajo, vendar študentom snovine znajo podati na pravi način, da bi pri njih vzbudili zanimanje. Čas, ki ga profesorji preživijo s študenti, bi se lahko izkazal kot ogromna motivacija študentov (Cooper, 2014, str. 13–14).

Nekateri profesorji menijo, da poučujejo predmet, ki večine študentov ne zanima, vsaj ne na začetku, ko znanje še ni poglobljeno. To so na primer družboslovni predmeti, tuji jeziki ali znanost. Študenti omenjene predmete jemljejo kot nujno zlo in, ko naredijo izpit, znanja ne obdržijo (Cooper, 2014, str. 14).

Menimo, da bi več poudarka na laboratorijskem delu, praktičnem delu in konkretnih reševanjih problemov, ki se dogajajo okoli nas (podjetja, okolje itd.), študentom predstavljalo boljše možnosti pri iskanju zaposlitve po zaključenem šolanju. Prav tako bi pridobljene izkušnje ter praktično znanje študentom dali potrebno samozavest, ki jo strokovnjaki z določeno izobrazbo potrebujejo, da se lahko dokazujejo pri svojem delu. V izobraževalnem procesu je določeno število ur vaj, kjer študenti na kratko (osnovno) spoznajo programe oziroma določena orodja, poglobljanja pa proces od študentov nepričakuje, kar pomeni, da študenti svojega znanja neusvojijo, kvečjemu se seznanijo, da nekaj obstaja, v uporabo pa te spretnosti ne morejo prenesti.

Kot primer bi lahko podali predmet Računovodstvo, kjer bi se študenti lahko učili na konkretnih računovodskih programih, ki obstajajo, in ne na ročnem knjiženju, ki ga v sedanjem času le še malokdo uporablja poleg ogromne izbire programov na trgu, ki olajšajodelo. Če bi študenti obvladali računovodske tehnike preko programov, bi se lahko po končani fakulteti zaposlili kot samostojni podjetniki ali na kakšen drugačen način, saj bi si pridobili specifično spretnost.

Fakultet ne zanima, kaj študenti kot posamezniki v svojih življenjih skušajo doseči z izobrazbo. Študenti se morajo prilagoditi izobraževalnim sistemom fakultet, ki so vnaprejšestavljeni za vse študente istih programov na enak način. Fakultete se tako ne prilagajajo študentom in njihovim različnim potrebam (Washor & Mojkowski, 2014, str. 8).

Veliko študentov študij opusti zaradi neuspeha pri posameznem predmetu ali zaradi drugih življenjskih problemov. Večina jih dokonča študij, vendar iz leta v leto izgubljajo zanimanje za to, kaj šole ponujajo in se omejujejo le na cilj čimprejšnjega diplomiranja. S tem tvegajo pomanjkanje pripravljenosti za uspešno izobraževanje in delo na

podiplomskem študiju ali kasneje v delovnem procesu (Washor & Mojkowski, 2014, str. 8).

5 RAZISKAVA O MOTIVACIJI ZA ZAKLJUČEVANJE ŠTUDIJA MED SLOVENSKIMI ŠTUDENTI

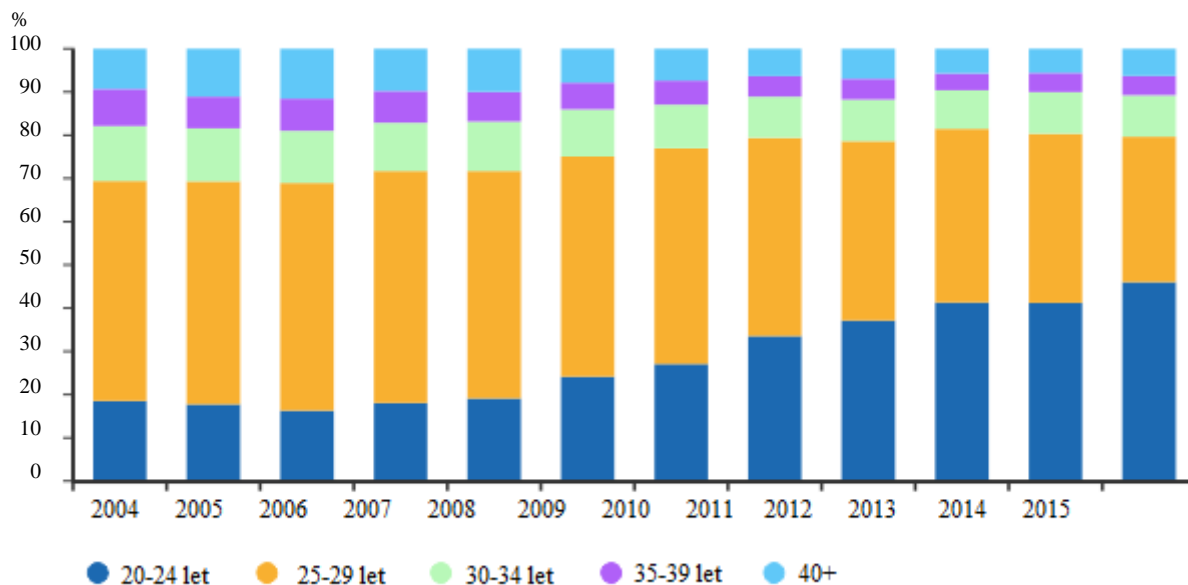
V prvem delu tega poglavja bomo predstavili podatke (pridobljene iz sekundarnih virov) o zaključevanju študija v Sloveniji. V drugem delu pa bomo predstavili rezultate lastne raziskave o motivaciji študentov za dokončanje študija, ki smo jo izvedli s pomočjo anketnih vprašalnikov.

5.1 Podatki o zaključevanju študija v Sloveniji

V Sloveniji beležimo skoraj največji delež vpisov v terciarno izobraževanje; okoli 70 % generacije glede na druge države članice Evropske unije (v nadaljevanju EU). Izobražuje se 33,5 % študentov, starih od 20 do 29 let, kar za 5,4 % presega povprečje držav Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (v nadaljevanju OECD), vendar imamo po mednarodnih primerjavah EUROSTATA nizek delež mladih diplomantov. Čas trajanja izobraževanja je v Sloveniji nadpovprečen. Čeprav je bil leta 2011 en mesec krajši kot leta 2010, še vedno zaostajamo za povprečjem držav OECD. Študij v večini skandinavskih držav, Belgiji in na Nizozemskem sicer traja dlje kot pri nas, a šolanje prej kot mi zaključujejo vse nove članice EU. Podobno je tudi v Nemčiji, kjer šolanje zaključujejo pol leta prej kot pri nas, v Švici, kjer je čas trajanja študija povprečno eno leto krajši kot v Sloveniji in v Avstriji, kjer študenti diplomirajo skoraj leto in pol prej kot slovenski študenti (Glavič, Čurič, & Dragojlovič, 2014).

Poleg tega, da je pri visokem deležu mladih študentov čas njihovega študija daljši od evropskega povprečja, podatki OECD kažejo, da zelo veliko študentov študij opusti in ga ne zaključi (35 %). Od osamosvojitve države je število študentov z leti naraščalo, v zadnjih letih pa se je število študentov zmanjšalo, kar je posledica generacijskega upada (ReNPVŠ11-20).

Slika 1: Diplomanti visokošolskega dodiplomskega izobraževanja po starostnih skupinah, Slovenija

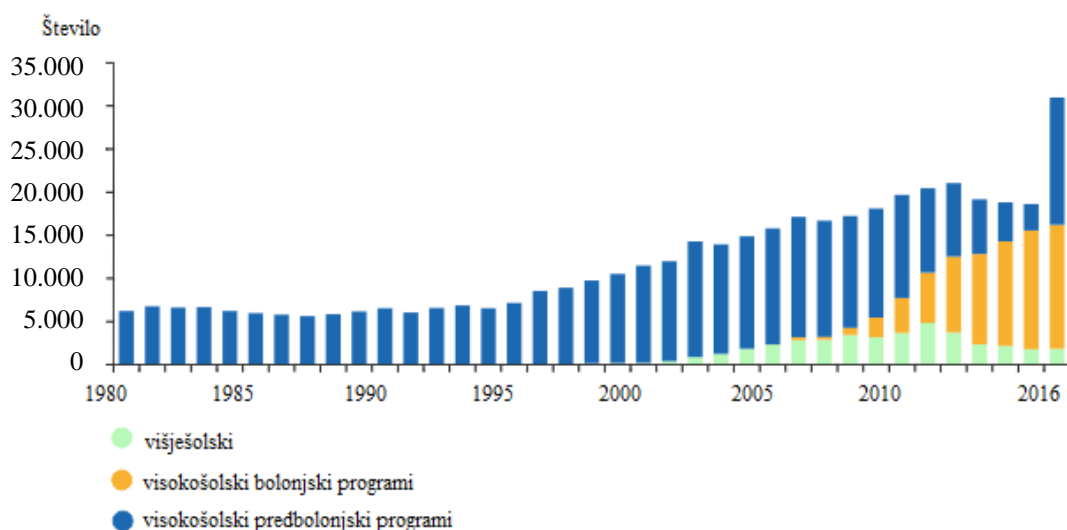

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS), V letu 2015 terciarno izobraževanje končalo 18.600 diplomantov, največ na področju družboslovja, 2015.

Leta 2014 se je v primerjavi z letom 2013 število diplomantov zmanjšalo, vendar pa so ti leta 2014 uspešno zaključili izobraževanje v krajšem času kot leta 2004 (SURs, 2014). Leta 2015 se je v primerjavi z letom 2014 število diplomantov prav tako zmanjšalo, zopet pa so ti uspešno zaključili izobraževanje v krajšem času kot leta 2005. Leta 2015 je bil delež tistih, ki so diplomirali pri manj kot 25. letih, 46 %, za kar ima deloma zasluge uvedba bolonjskih študijskih programov, saj se je s tem skrajšal dodiplomski študij, nekaj pa tudi strožje omejitve pri trajanju pravic rednega študija. V tem letu se je povečalo tudi število študentov, ki so dokončali podiplomski študij. Teh je bilo namreč 1.000 več kot leto pred tem (SURs, 2015).

Leta 2016 se je v primerjavi z letom 2015 število diplomantov v Sloveniji podvojilo. Razlog je visok delež diplomantov, ki so diplomirali še po starem, predbolonjskem sistemu, po starih študijskih programih, ki so veljali pred bolonjsko reformo, ki je bila sprejeta leta 2004. Ti študenti so imeli namreč možnost diplomirati po starem sistemu do leta 2016. Diplomiralo jih je okoli 15.000, kar je približno polovica vseh diplomantov, ki so tega leta diplomirali.

Slika 2: Diplomanti terciarnega izobraževanja po vrsti programa, Slovenija, 2016

Vir: SURS, V letu 2016 terciarno izobraževanje končalo 15.000 diplomantov, največ na področju družboslovja, 2016.

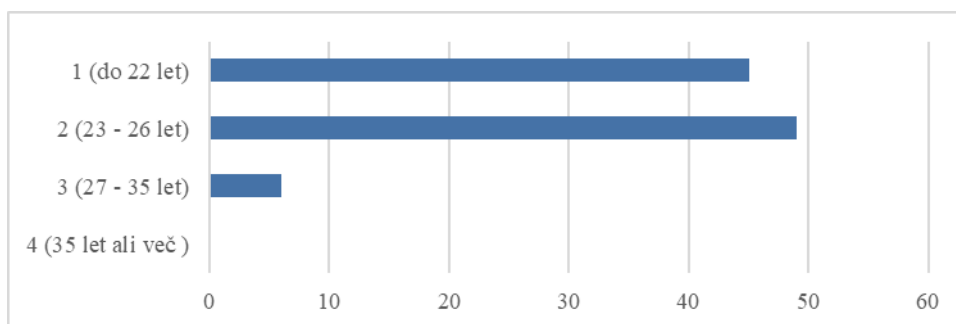
Starost diplomantov bolonjskih študijskih programov se je precej razlikovala od starosti diplomantov, ki so študij končali po starih študijskih programih. 58 % diplomantov bolonjskih visokošolskih strokovnih in univerzitetnih študijskih programov je bilo namreč mlajših od 25 let, medtem ko so bili diplomanti dodiplomskega študija, ki so končali študij po starih študijskih programih, bolj ali manj starejši od 30 let. Diplomanti bolonjske tretje stopnje so bili stari povprečno nekaj več kot 30 let, diplomanti, ki so končali podiplomski študij po starih predbolonjskih študijskih programih, pa so bili večinoma stari okoli 40 let.

5.2 Rezultati analize anket glede motivacije študentov za končanje študija

Raziskava je bila opravljena s pomočjo anketnega vprašalnika in se je izvajala od 15. 9. 2017 do 22. 9. 2017. Ciljna skupina so bili slovenski študentje na področju Slovenije. Študentov drugih držav, ki so na študijski izmenjavi v Sloveniji, nismo zajeli v raziskavo. Anketa je bila oblikovana v aplikaciji EnKlikANKETA ter s povezavo do spletnega mesta razposlana preko družbenih omrežij in elektronske pošte. V raziskavi je sodelovalo 124 študentov. Anketa je bila anonimna. Med vsemi 124 anketiranci je bilo 28moških (23 %) in 96 ženskih (77 %).

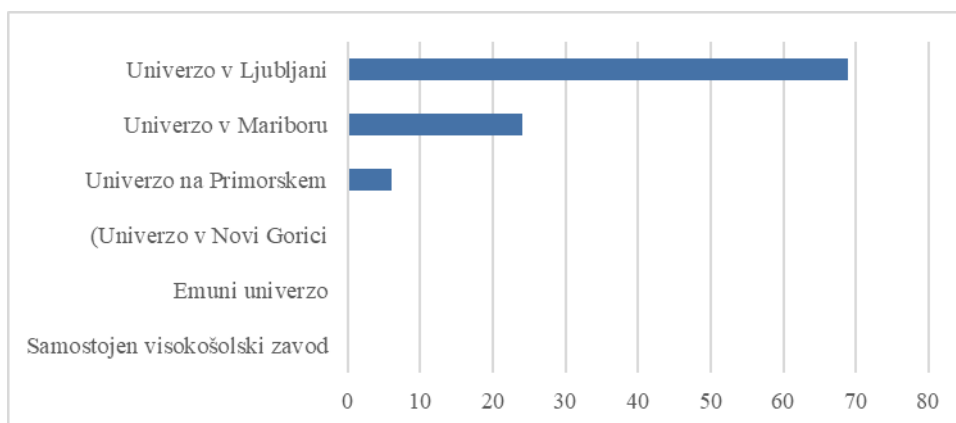
Slika 3 prikazuje, v katero starostno skupino so se uvrstili anketiranci. Najpogostejša starostna skupina v raziskavi je bila 22–26 let, in sicer je bilo teh študentov 61 (49 %), sledila je starostna skupina do 22 let s 56 (45 %) študenti. Najmanj študentov se je uvrstilo v starostno skupino 27–35 let, in sicer 7 (6 %) študentov. Študentov, starejših od 35 let, v raziskavi ni bilo.

Slika 3: Starostna skupina anketirancev (v %)

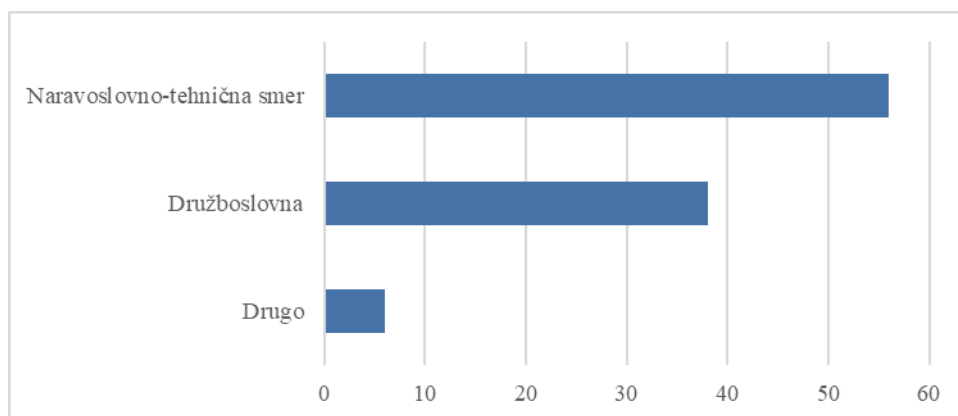
Slika 4 prikazuje, katero univerzo obiskujejo anketiranci. Univerzo v Ljubljani obiskuje 86 (69 %) študentov, Univerzo v Mariboru obiskuje 30 (24 %) študentov, Univerzo na Primorskem pa 8 (6 %) študentov. V raziskavi ni sodeloval nihče iz Univerze v Novi Gorici, Emuni Univerze ali samostojnega visokošolskega zavoda.

Slika 4: Lokacija univerze (v %)

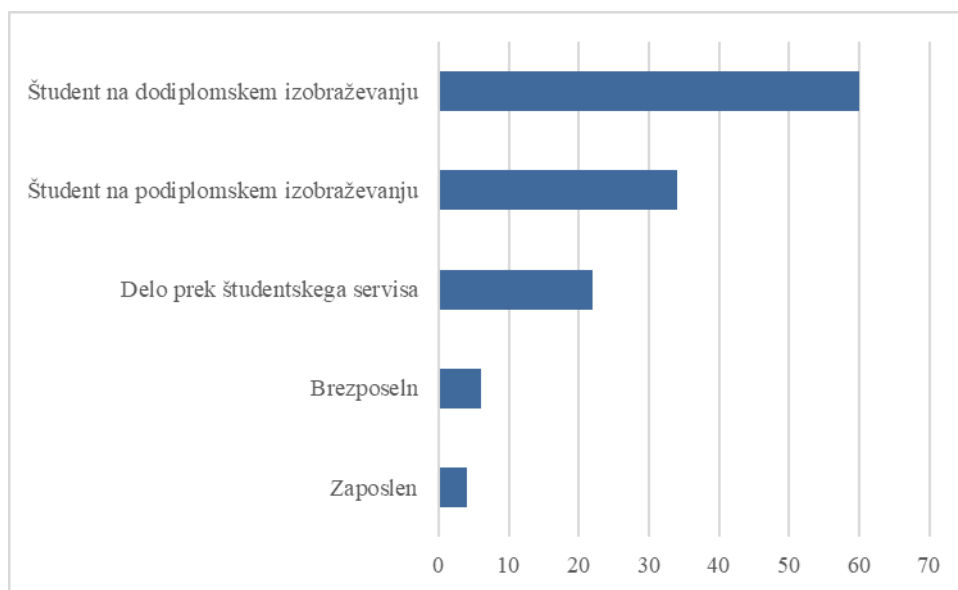
Na Sliki 5 je prikazana smer izobraževanja anketirancev. Na voljo so imeli tri odgovore, in sicer: naravoslovno-tehnična smer, družboslovna smer ali drugo, pri čemer so anketiranci sami zapisali odgovor. 70 (56 %) študentov študira naravoslovno-tehnično smer, 47 (38 %) študentov pa družboslovno smer. Pri možnosti drugo so študentje zapisali še naslednje odgovore: zdravstvena nega (dvakrat), arhitektura, kombinacija obeh smeri ter ekonomska smer (ki sicer sodi v odgovor a).

Slika 5: Smer študija (v %)

Slika 6 prikazuje trenutni status anketiranih študentov. 75 (60 %) študentov je na dodiplomskem izobraževanju, 42 (34 %) študentov pa na podiplomskem izobraževanju. V delo preko študentskega servisa je vključenih 27 (22 %) študentov. Brezposelnih je 8 (6 %) študentov – predvidevamo, da so to izredni študentje.

Slika 6: Trenutni status anketirancev (v %)

Slika 7 prikazuje, kako različne trditve vplivajo na motivacijo študentov za dokončanje študija. Pri tem vprašanju so morali anketiranci z ocenami od 1 do 5 oceniti določeno trditev, in sicer je ocena 1 predstavljala najmanjšo motivacijo in ocena 5 najvišjo motivacijo.

Slika 7: Pomembnost motivacijskih dejavnikov

Najvišjo oceno so dosegle trditve: »Z dokončanjem študija bom napredoval na delovnem mestu«, »Z dokončanjem študija bom boljše opravljal svoje delo« ter »Na fakulteti sem

izbral ustrezen program, ki se sklada z mojimi željami«. Te trditve so dosegle povprečno oceno 4,4. Približno sredino so dosegale trditve: »Študijski program se mi zdi lahek«, »Stopnja izobrazbe mi predstavlja tekmovanje s prijatelji« ter »Plačevanje šolnine oz. drag študij.«. Te trditve so bile v povprečju ocenjene z oceno 3. Najnižjo povprečno oceno (2,2) je dosegla trditev: »predavatelji imajo večinoma hladen odnos do študentov«.

Glede na cilje, zastavljene na začetku zaključne naloge, smo preverili tudi, ali lahko opredelimo splošne sklepe za določene skupine študentov, npr. glede na spol študentov. Za potrditev ali zavrnitev slednjega smo uporabili statistične podatke povprečij in izračune statistično pomembnih vrednosti $p < 0,05$. Pri tem smo motivacijske dejavnike razdelili še na notranje in zunanje, glede na vpliv profesorjev na motivacijo ter vpliv izobraževalnih ustanov na motivacijo ter finančni vidik pri motivaciji.

Tabela 1: Notranji motivacijski dejavniki glede na spol

NOTRANJI DEJAVNIKI / SPOL			
Trditev	Spol	Povprečje (x)	Statistično pomembne razlike (p)
Na fakulteti sem izbral/a ustrezen program, ki se sklada z mojimi željami.	m	4,464	0,413
	ž	4,333	
Z doseženo izobrazbo bom lažje pomagal/a drugim ljudem.	m	3,428	0,014
	ž	4,239	
Izobrazba mi predstavlja uresničitev poklicnih želja.	m	3,892	0,071
	ž	4,468	
Izobraževanje mi pomaga pri osebnem razvoju (osebni rasti).	m	4,071	0,033
	ž	4,406	
Izpolnjevanje študijskih obveznosti mi predstavlja osebno razvedrilo.	m	3,142	0,200
	ž	3,614	
Študij mi omogoča pridobivanje novega znanja.	m	4,178	0,477
	ž	4,333	
Z dokončanjem študija bom postal/a boljši član naše družbe (večji vpliv v dobro skupnosti).	m	3,607	0,000
	ž	3,979	
Pri študiju lahko pomagam drugim, kar mi je v veselje.	m	3,250	0,004
	ž	3,958	

V Tabeli 1 so predstavljene vse trditve, ki so jih študentje ocenjevali z ocenami od 1 do 5 in spadajo med notranje dejavnike motivacije, in sicer glede na spol anketiranih. Ugotovili smo, da obstajajo statistično pomembne razlike pri spolu študentov, kadar so ocenjevali naslednje trditve: »Z dosego izobrazbe bom lažje pomagal/a drugim ljudem« ($p = 0,014$), »Z dokončanjem študija bom postal/a boljši član naše družbe (večji vpliv v dobro skupnosti)« ($p = 0$) ter »Pri študiju lahko pomagam drugim, kar mi je v veselje« ($p = 0,004$). Pri vseh trditvah so višja povprečja dosegali ocenjeni odgovori ženskih anketirank.

Tabela 2: Zunanji motivacijski dejavniki glede na spol

ZUNANJI DEJAVNIKI / SPOL			
Trditve	Spol	Povprečje (x)	Statistično pomembne razlike (p)
Dobra splošna organizacija fakultete (referat, komisije, urniki itd.)	m	3,571	0,924
	ž	3,552	
Profesorji uporabljajo dobre metode predavanja.	m	3,714	0,411
	ž	4,052	
Profesorji imajo po večini s študenti odprt, tovariški odnos.	m	3,821	0,351
	ž	3,989	
Učna gradiva so primerna in na voljo študentom.	m	3,857	0,353
	ž	4,041	
Ko delamo s študenti v skupinah, imamo med seboj dobre odnose.	m	3,821	0,416
	ž	4,000	
Predavatelji pokažejo interes za iskanje rešitev, če imam težave pri predmetu.	m	3,821	0,118
	ž	3,968	
Z izobrazbo bom dosegel/a boljše materialne pogoje in materialni položaj.	m	3,928	0,097
	ž	4,260	
Z izobrazbo si bom povečal/a vpliv in ugled v družbi (družbeni status).	m	3,428	0,002
	ž	3,843	
Stopnja izobrazbe mi predstavlja tekmovanje s prijatelji.	m	2,857	0,613
		2,985	
Izobražujem se zaradi smernic delovne organizacije (obstoj na delovnem mestu).	m	3,000	0
	ž	3,500	
Ugodnosti študentskega statusa.	m	3,178	0,063
	ž	3,666	
Nasprotovanje moje družine, sodelavcev.	m	2,821	0,202
	ž	2,593	
Plačevanje šolnine oziroma drag študij.	m	2,000	0
	ž	3,000	
Načini ocenjevanja in preverjanja znanja.	m	2,750	0,956
	ž	2,739	

V Tabeli 2 so predstavljene vse trditve, ki so jih študentje ocenjevali z ocenami od 1 do 5 in spadajo med zunanje dejavnike motivacije, in sicer glede na spol anketirancev. Ugotovili smo, da obstajajo statistično pomembne razlike pri spolu študentov, kadar so ocenjevali naslednje trditve: »Z izobrazbo si bom povečal/a vpliv in ugled v družbi (družbeni status).« ($p = 0,02$), »Izobražujem se zaradi smernic delovne organizacije (obstoj

na delovnem mestu).« ($p = 0$) ter »Plačevanje šolnine oziroma drag študij« ($p = 0$). Pri vseh trditvah so višja povprečja dosegali odgovori ženskih anketirank.

Tabela 3: Vpliv profesorjev glede na spol študentov

VPLIV PROFESORJEV / SPOL			
Trditev	Spol	Povprečje (x)	Statistično pomembne razlike (p)
Profesorji uporabljajo dobre metode predavanja.	m	3,714	0,411
	ž	4,052	
Profesorji imajo po večini s študenti odprt, tovariški odnos.	m	3,821	0,351
	ž	3,989	
Predavatelji pokažejo interes za iskanje rešitev, če imam težave pri predmetu.	m	3,892	0,071
	ž	4,468	
Načini ocenjevanja in preverjanja znanja.	m	4,071	0,033
	ž	4,406	

V Tabeli 3 so prikazane trditve, ki se navezujejo na vpliv profesorjev pri motivaciji. Ugotovili smo, da obstajajo statistično pomembne razlike pri trditvi: »Načini ocenjevanja in preverjanja znanja.« ($p = 0,033$), višje povprečje pa so dosegle anketiranke (ženski spol). Pri ostalih trditvah ni bilo pomembnih statističnih razlik.

Tabela 4: Vpliv izobraževalnih ustanov glede na spol

VPLIV IZOBRAŽEVALNIH USTANOV / SPOL			
Trditev	Spol	Povprečje (x)	Statistično pomembne razlike (p)
Dobra splošna organizacija fakultete (referat, komisije, urniki itd.)	m	3,571	0,924
	ž	3,552	
Učna gradiva so primerna in na voljo	m	3,857	0,353
	ž	4,041	
Študijski program se mi zdi zelo lahek	m	3,000	0,175
	ž	3,250	
redavatelji imajo večinoma hladen odnos do študentov.	m	2,107	0,553
	ž	2,218	

V Tabeli 4 so prikazane trditve, ki se navezujejo na vpliv izobraževalnih ustanov. Ugotovili smo, da ne obstajajo statistično pomembne razlike ocenjevanja motivacijskih dejavnikov glede na spol anketirancev, saj je pri vseh trditvah $p > 0,05$.

Tabela 5: Finančni vidik glede na spol

FINANČNI VIDIK PRI MOTIVACIJI / SPOL			
Trditev	Spol	Povprečje (x)	Statistično pomembne razlike (p)
Z izobrazbo bom dosegel/a boljše materialne pogoje in materialni položaj.	m	3,928	0,097
	ž	4,260	
Z dokončanjem študija bom napredoval/a na delovnem mestu.	m	3,000	0,000
	ž	4,750	
Brezplačen študij (ni šolnin).	m	3,629	0,048
	ž	4,206	
Plačevanje šolnine oziroma drag študij.	m	3,000	0,000
	ž	2,000	
Oddaljenost od izobraževalnih ustanov.	m	2,464	0,050
	ž	2,812	

V Tabeli 5 so prikazane trditve, ki se navezujejo na finančni vidik pri motivaciji glede na spol anketirancev. Ugotovili smo, da so skoraj pri vseh trditvah obstajale statistično pomembne razlike $p < 0,05$: »Z dokončanjem študija bom napredoval/a na delovnem mestu.« ($p = 0$), »Brezplačen študij (ni šolnin).« ($p = 0,048$), »Plačevanje šolnine oziroma drag študij.« ($p = 0$) ter »Oddaljenost od izobraževalnih ustanov.« ($p = 0,050$).

Pri trditvi »Plačevanje šolnine oziroma drag študij« je višje povprečje dosegel moški, pri vseh drugih pa ženski spol anketirancev.

5.3 Zaključki in ovrednotenje začetnih ciljev

Ob začetku pisanja zaključne strokovne naloge smo si zadali raziskovalno vprašanje, na katerega smo v sklopu raziskave želeli poiskati odgovor. Zanimalo nas je, kaj motivira različno populacijo študentov ter ali bi lahko opredelili splošne sklepe za opredeljene skupine študentov (redni študenti, izredni študenti, moški, ženske, redno zaposleni študenti, študenti, ki opravljajo občasno delo ipd.).

Na prvi del raziskovalnega vprašanja (kaj motivira različne populacije študentov) lahko odgovorimo s pridobljenimi odgovori na zadnje anketno vprašanje. Pri tem so imeli študentje na voljo niz trditev, motivatorjev/demotivatorjev, ki so jih ocenjevali po pomembnosti z ocenami od 1 do 5. V anketo so bili zajeti tako redni kot izredni študenti, tisti z redno in občasno zaposlitvijo in brezposelni študentje moškega in ženskega spola. Raziskava je pokazala, da študente najbolj motivira dejstvo, da bodo ob zaključku študija napredovali na delovnem mestu in da bodo svoje delo lažje opravljali. Pomemben motivator pa je tudi dejstvo, da so si za študij izbrali smer, ki jih veseli oz. se sklada z njihovimi željami.

V raziskavi je sodelovalo premajhno število izrednih študentov in premajhno število tistih študentov, ki so zaposleni, da bi lahko na podlagi teh rezultatov povzemali ključne ugotovitve, ali se bistveno razlikujejo od rednih oz. brezposelnih ali občasno zaposlenih. Iz tega razloga smo analizirali, ali lahko povzamemo splošne sklepe za študente glede na spol in tako odgovorili na drugi del našega raziskovalnega vprašanja (ali bi lahko opredelili splošne sklepe za opredeljene skupine študentov). Raziskava je pokazala, da pri nekaterih notranjih motivacijskih dejavnikih obstajajo pomembne statistične razlike ($p < 0,05$), in sicer:

- »Z dosego izobrazbe bom lažje pomagal/a drugim ljudem«;
- »Izobraževanje mi pomaga pri osebnem razvoju (osebni rasti)«;
- »Z dokončanjem študija bom postal boljši član naše družbe (večji vpliv v dobro skupnosti)« ter
- »Pri študiju lahko pomagam drugim, kar mi je v veselje«.

Višje povprečje so dosegale anketiranke ženskega spola, zato podamo ugotovitev, da pri omenjenih motivacijskih dejavnikih in študentih ženskega spola obstaja povezanost oz. lahko potrdimo, da sta spremenljivki soodvisni.

Pomembne statistične razlike so se pojavile tudi pri nekaterih zunanjih motivacijskih dejavnikih, in sicer:

- »Z izobrazbo si bom povečal/a vpliv in ugled v družbi (družbeni status)«;
- »Izobražujem se zaradi smernic delovne organizacije (obstoj na delovnem mestu)« ter
- »Plačevanje šolnine oziroma drag študij«.

Ravno tako so višje povprečje dosegale anketiranke ženskega spola, zato lahko ugotovimo, da pri omenjenih motivacijskih dejavnikih in študentih ženskega spola obstaja povezanost, oz. lahko potrdimo, da sta spremenljivki soodvisni.

Pri ugotavljanju povezanosti motivacijskih dejavnikov, ki se navezujejo na vpliv profesorjev v primerjavi s spolom študenta, smo ugotovili, da obstajajo statistično pomembne razlike ($p < 0,05$) pri načinih ocenjevanja in preverjanja znanja, in sicer so tudi tukaj višje povprečje dosegle študentke.

Pri vplivih izobraževalnih ustanov v primerjavi s spolom študenta ni bilo nobenih statistično pomembnih razlik, torej lahko povzamemo, da si spremenljivki nista soodvisni.

Primerjava finančnega vidika pri motivaciji glede na spol študenta pa je ravno tako pokazala, da pri nekaterih trditvah obstajajo statistično pomembne razlike ($p < 0,05$), in sicer:

- »Z dokončanjem študija bom napredoval/a na delovnem mestu«;
- »Brezplačen študij (ni šolnin)«;
- »Plačevanje šolnine oziroma drag študij« ter
- »Oddaljenost od izobraževalnih ustanov«.

Višje povprečje pri tej skupini analiziranja so dosegale študentke z izjemo trditve »Plačevanje šolnine oziroma drag študij«, kjer so višje povprečje dosegali študentje. Lahko povzamemo, da so navedene trditve odvisne od spola študenta.

Skupno tako lahko poudarimo 12 trditvev oz. motivatorjev, ki so povezani s spolom študenta oz. obstajajo splošni sklepi. Pri preostalih 35 trditvah pa ni bilo posebnih statističnih odstopanj, iz česar povzemamo, da motivatorji niso odvisni od spola študenta.

SKLEP

Na področju Slovenije je od leta 2010 uveljavljen bolonjski proces, ki je povezan z Lizbonsko strategijo. Cilj te strategije je gospodarsko konkurenčna in dinamična Evropa, ki temelji na znanju, trajnostni rasti, številnih boljših delovnih mestih in večji socialni povezanosti.

Visokošolski sistem v Sloveniji je razdeljen na tri stopnje, ki si sistematično sledijo oz. se nadgrajujejo. Ob zaključku študijskega programa si študenti pridobijo strokovno znanje ter so usposobljeni za svoje delo. Postanejo strokovno kritični in odgovorni, znajo se sporazumevati v stroki in med strokami, so iniciativni in samostojni pri odločanju in vodenju. Visokošolski strokovni študijski programi od študentov zahtevajo tudi opravljanje praktičnega izobraževanja v primernem delovnem okolju.

Poleg znanja, spretnosti in navad pa je za uspešno opravljanje katere koli dejavnosti v življenju potrebna motivacija. Motivacija je stopnja prostovoljne pripravljenosti posameznika za napor, za doseg določenega cilja, ob hkratni zadovoljitvi individualnih potreb. Dejavniki motivacije so različni, v osnovi pa jih lahko delimo na zunanje in notranje. Zunanji prihajajo iz okolja, v katerem se giblje posameznik, notranji pa iz posameznika samega. Kateri izmed obeh močneje vpliva na motivacijo, je odvisno od vsakega posameznika, njegovih navad, vzgoje in osebnosti.

S pomočjo vprašalnika, ki so ga izpolnjevali slovenski študentje, smo ugotavljali, kaj jih pri študiju motivira ter ali obstajajo kakšni splošni sklepi glede na motivatorje v odvisnosti

od spola študentov. Pri odločitvi za študij je pomembnih več dejavnikov, ki se med seboj prepletajo oziroma se dopolnjujejo. Kljub majhni razliki v pogostosti odgovorov sta na prvem mestu napredovanje na delovnem mestu zaradi zaključka študija ter bolje opravljeno delo na delovnem mestu. Pomemben motivator pa je tudi dejstvo, da študentje izberejo smer, ki jih tudi zanima in veseli. Ugotavljali smo tudi, katere ovire delujejo objektivno kot dejavniki demotivacije, in sicer vpliv profesorjev in izobraževalnih ustanov na motivacijo študentov. Naša raziskava ni pokazala pomembnih statističnih odstopanj pri motivacijskih dejavnikih glede na spol študentov, kadar gre za vplive izobraževalnih ustanov, medtem ko je pri vplivu profesorjev oz. natančneje načinu ocenjevanja in preverjanja znanja obstajala statistično pomembna povezanost obeh spremenljivk.

Razlogi za vpis na študij so različni, prav tako cilji in pričakovanja študentov. V Sloveniji je vpis v terciarno izobraževanje zelo visok, in sicer okoli 70 % generacije glede na druge države članice EU. Izobražuje se 33,5 % študentov, ki so stari med 20 in 29 let, kar je za 5,4 % več kot v državah OECD. Po drugi strani pa imamo v Sloveniji po mednarodnih primerjavah EUROSTATA nizek delež mladih diplomantov. Čas trajanja izobraževanja je v Sloveniji nadpovprečno visok, saj še vedno zaostajamo za povprečjem držav OECD. Študij v večini skandinavskih držav, Belgiji in na Nizozemskem sicer traja dlje kot pri nas, a šolanje prej kot mi zaključujejo vse nove članice EU. Podobno je tudi v Nemčiji, kjer šolanje zaključujejo pol leta prej kot pri nas, v Švici, kjer je čas trajanja študija povprečno eno leto krajši kot v Sloveniji, in v Avstriji, kjer študenti diplomirajo skoraj leto in pol prej kot slovenski študenti. Proučevanje teh dejavnikov je lahko zanimivo, koristno in uporabno predvsem za organizatorje in izvajalce študijskega procesa.

LITERATURA IN VIRI

1. ARNES – Akademsko in raziskovalna mreža Slovenije. (2002). *Motivacija*. Najdeno 22. septembra 2017 na spletnem naslovu <http://www2.arnes.si/~skunci1/motivacija.htm>
2. Carnegie Mellon University. (2015). *What are the benefits of group work?* Najdeno 21. septembra 2017 na spletnem naslovu <https://www.cmu.edu/teaching/designteach/design/instructionalstrategies/groupprojects/benefits.html>
3. Cherry, K. (2017). 5 Surprising Ways to Get Motivated. *Verywell*. Najdeno 21. septembra 2017 na spletnem naslovu <https://www.verywell.com/surprising-ways-to-get-motivated-2795388>
4. Cooper, K. (2014). 6 common mistakes that undermine motivation. *The Phi Delta Kappan*, 8(95), 11–17.
5. Creager, J., G. (1976). Improving Student Motivation. *The American Biology Teacher*, 9(38), 523–556.
6. Glavič, P., Čurič, N., & Dragojlovič, A. (2014). *Analiza visokošolskega izobraževanja v Sloveniji*. Maribor: Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo.
7. Inštitut za etiko in vrednote Jože Trontelj. (2013). *Usmeritev k modrosti ali domeno modrosti označujejo odločitve in obnašanja, ki odražajo naslednje vrednote*. Najdeno 16. septembra 2017 na spletnem naslovu <http://evi.iev.si/ogrodje-etike-in-vrednot/znanje-in-modrost/>
8. Kalan, B. (2011). *Poslovno sporazumevanje in vodenje*. Ljubljana: Zavod IRC.
9. Krajnc, A. (1982). *Motivacija za izobraževanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.
10. Marentič-Požarnik, B., & Lavrič, A. (2011). *Predavanja kot komunikacija: kako motivirati in aktivirati študente*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
11. Mijoč, N. (2009). *Nekateri temeljni pojmi z vidika andragoške didaktike*. Najdeno 22. septembra 2017 na spletnem naslovu <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-UEHK0AI7/0420297e-11b5-4e8d-9815-62dfa55415d4/PDF>
12. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. (2012). *Visoko šolstvo, bolonski proces*. Najdeno 19. septembra 2008 na spletnem naslovu http://www.arhiv.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/visoko_solstvo/bolonjski_proces/vsEbina/index.html#c488
13. Mrakovcic, M. (2011). *Motivacija in Emocije*. Najdeno 22. septembra 2017 na spletnem naslovu <https://www.scribd.com/doc/70670745/Motivacija-in-Emocije-Skripta-by-Martina-Mrakovcic>
14. Oppenheimer, J. R. (2001). Increasing Student Motivation and Facilitating Learning. *College Teaching*, 3(49), 96–98.
15. Pajnič, M. (2012). *Motiviranost študentov zdravstvene fakultete v Ljubljani za izobraževanja področju zdravstvene nege (magistrsko delo)*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
16. Pečjak, V. (1977). *Psihologija spoznavanja*. Ljubljana: DZS.
17. Potokar, F., & Jereb, E. (2003). Učna motivacija in ostali dejavniki uspeha na izpiti. *Organizacija*, 36(8), 558.

18. Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020. *Uradni list RS* št. 41/2011.
19. Russell, I. L. (1969). Motivation for School Achievement: Measurement and Validation. *The Journal of Educational Research*, 6(62), 263–266.
20. Santorelli, S. (1977). Student Motivation. *The American Biology Teacher*, 1(39), 53.
21. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (2014). *V letu 2014 terciarno izobraževanje končalo 18.400 diplomantov, največ na področju družboslovja*. Najdeno 29. septembra 2017 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/5209>
22. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (2015). *V letu 2015 terciarno izobraževanje končalo 18.600 diplomantov, največ na področju družboslovja*. Najdeno 29. septembra 2017 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/5935>
23. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (2016). *V letu 2016 terciarno izobraževanje končalo 15.000 diplomantov, največ na področju družboslovja*. Najdeno 29. septembra 2017 na spletnem naslovu
24. Stipek, D. (2002). *Motivation to learn*. Boston: Allyn & Bacon.
25. Strmčnik, F., & Lavtižar, J. (2001). *Didaktika: osrednje teoretične teme*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
26. Študentska organizacija Slovenije. (2017). *Študentsko delo*. Najdeno 16. septembra 2017 na spletnem naslovu <http://www.studentska-org.si/studentski-kazipot/studentsko-delo/>
27. Trstenjak, A. (1981). *Psihologija ustvarjalnosti*. Ljubljana: Slovenska matica.
28. Uhan, S. (b.l.). *Motivacijske teorije*. Najdeno 22. septembra 2017 na spletnem naslovu www.delavska-participacija.com/priloge/ID990603.doc
29. Washor, E., & Mojkowski, C. (2014). Student disengagement: It's deeper than you think. *The Phi Delta Kappan*, 8(95), 8–10.
30. Zakon o visokem šolstvu. *Uradni list RS* št. 32/2012.